

Charles, M. & Hiidenmaa, P. (toim.) 2001. Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta. AFinLAN vuosikirja 2001. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaiuja nro 59. Jyväskylä. s. 224–246

**"Haitaksi ei ole parin, kolmen kielen
hyvä hallinta." -
Yliopisto-opiskelijoiden käsityksiä
kielitaidon tarpeestaan tulevaisuudessa**

Raija Elsinen

Joensuun yliopisto, kielikeskus

This article is based on my dissertation study where one of the research tasks was to determine the nature of the starting point, as perceived by the learners themselves, from which students enrolling at the University of Joensuu in autumn 1996 commenced their studies in languages for specific purposes. In this paper attempts, to describe the students' estimates of how much they needed language skills in various sectors of their lives and which languages they felt were of importance.

The research data (N = 372) was collected using a semi-structured informed questionnaire, which also included an imaginative writing task. To analyse the data I mainly used qualitative methods. The results of my study indicate that the situation at the Language Centre seems favourable when considered from the perspective of teaching languages for specific purposes. Importance is attached to language skills and a need for them in both studies and work is frequently expressed. The variety of languages that the students felt they needed was rather limited and the most frequently mentioned languages were English, Swedish and German.

Keywords: perceived need of language skills, learners' beliefs and conceptions, languages for specific purposes (LSP), language centre

1 Johdanto

Tutkimukseni liittyy erityisalojen kieltenopetukseen, joka Suomessa yliopistojen kielikeskusten parikymmenvuotisen historian myötä on jo vakiinnuttanut asemansa akateemisten opintojen osana. Ammattikorkeakoulut, täydennyskoulutus sekä avoin korkeakouluopetus ovat kasvattaneet ko. opetuksen määrää entisestään. Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus onkin viime vuosina muodostunut nopeimmin kasvavaksi kieltenopetuksen sektoriksi koko Euroopassa (Language Learning for European Citizenship 1992, 7). Tutkimus (mm. Numminen & Piri 1998, Takala 1998, Huhta 1999, Piri 2001) on vastaavasti osoittanut niin yhteiskuntamme aineellisen kuin henkisenkin hyvinvoinnin osin riippuvan toimivasta kielitaitovarannosta sekä laajasta kielivalikoimasta, joita myös monin koulutuksellisin keinoin, mm. kieltenopetuksen ja koulutuksen kansainvälistymisohjelman avulla (Suomi kansainvälistyy 1997, 2), on pyritty turvaamaan. Myös EU-komissio on esittänyt kansalaisten kielitaidon vähimmäisvaatimukseksi kolmen eurooppalaisen kielen hallinnan (EU White Paper on education and training 1995: 10, 67 - 69). Voidaankin perustellusti sanoa, että viestintä- ja vuorovaikutustaitojen merkitys osana työelämän ammattitaitoa on kaikilla aloilla korostunut entisestään ja sen myötä myös kielitaidon merkitys työhön rekrytoitumiselle on muodostunut keskeiseksi (Eteläpelto 1992, Ojala 1996, Ruohotie 1998, Takala 1998, Huhta 1999, Tynjälä 1999, Sajavaara 2000).

Erityisalojen kieltenopetuksen katsotaan yleensä käsitteenä viittaavan sellaiseen kieltenopetukseen, jossa opetus on suunniteltu tavoitteiltaan yhtenäisille opiskelijaryhmille, joiden tavoitteet lisäksi on myös kartoitettu ja ilmaistu kommunikatiivisesti. Kielellä on siis selvä välineellinen metodiaineen merkitys. Tunnusmerkkejä ovat siten, että opetus vastaa oppijan tiettyjä, ilmaistuja tarpeita, liittyy sisällöltään tämän ammattikuviin ja näille tyypillisiin toimintoihin sekä keskittyy edellisten kannalta olennaiseen kieliainekseen. Erityisalojen kielenoppijat ovat tyypillisesti aikuisia, joilla usein on jo takanaan peruskielitaitoon tähänneitä opintoja. (Strevens 1988a: 1 - 2; Tarone & Yule 1991: 8 - 11; Robinson 1991: 2 - 5; Williams & Burden 1997: 58 - 59.)

Taustastaan johtuen oppijoilla on kielikeskuksen vaikutuspiiriin tullessaan vähintään **kolmenlaisia ennakkokäsityksiä**, joiden merkitys heidän tuleville toiminnoilleen, kuten opintojen suoritustapa-valinnat, kielivalinnat, opiskelun intensiteetti, on keskeinen. Ensiksikin on erotettavissa kulttuuris-kasvatukselliset käsitykset, joilla viitataan oppijalle aikaisemmista vieraan kielen oppimiskokemuksista syntyneisiin näkemyksiin siitä, miten vierasta kieltä tulisi opettaa ja opiskella. Näiden pohjalta syntyvät oppijan uuteen oppimistilanteeseen kohdentamat odotukset. Toisena ovat henkilökohtais-yksilölliset ennakkokäsitykset, joilla tarkoitetaan oppijalle aikaisempien kieltenoppimiskokemusten myötä syntynyttä kuvaa itsestään ja kyvyistään kielenoppijana. Tämä kuva taas puolestaan toimii merkittävänä tulevien kieliopintojen tahdittajana ja tuloksellisuuden säätelijänä ja on usein osaltaan synnyttämässä ennakkointien ja odotusten maailmaa, joka ohjaa yksilön havaintoja. Henkilökohtais-yksilölliset ennakkokäsitykset vaikuttavat siis oppijan opinnoista suoriutumiseen liittyviin ennako-odotuksiin ja sitä kautta myös halukkuuteen osallistua kieliopintoihin ja panostaa niihin. Kolmanneksi oppijalla on akateemis-ammattilliset käsitykset siitä, mitä kieliä ja missä määrin hän omalla alallaan tulee tarvitsemaan. Nämä erityisalojen kieltenopetukselle keskeiset käsitykset määrittävät sitä, kuinka merkityksellisenä ja tärkeänä oppija tiettyjä kieliopintoja pitää ja ovat siten yhteydessä niin opintoihin hakeutumiseen kuin opiskelun oletettavaan intensiteettiinkin. (Strevens 1988a: 6 - 7; Strevens 1988b: 40 - 41; Rogers 1989: 21 - 25; Hypén ym. 1990: 10; Tarone & Yule 1991: 9 - 10; Laine & Pihko 1991: 4 - 16; Yrjönsuuri & Yrjönsuuri 1994: 40; Kantelinen 1995: 67; Ruohotie 1998: 95; Elsinen 2000: 43.) Näihin käsityksiin liittyy myös erityisalojen kieltenopetuksessa Robinsonin (1991, 2 - 5, 82 - 83) mukaan toisinaan ilmenevä ongelma, että kieliopintoja pidetään vain opintoihin sisältyvänä muodollisuutena.

Tutkimuskontekstini **Joensuun yliopiston** kaikilla koulutusaloilla (humanistinen, kasvatustieteiden, matemaattis-luonnontieteellinen, metsätieteellinen ja yhteiskuntatieteiden) kotimaisten ja vieraiden kielten hallintaa koskevat kielitaitovaatimukset sisältyvät tutkintoasetuksiin ja kuuluvat näin ollen pakollisina tutkintoihin. Näiden erityisalojen kieliopintojen laajuus vaihtelee osin tiedekun-

nittain, osin koulutusaloittain siten, että osattaviksi edellytettyjen kielten lukumäärän säätelee kulloinkin kyseessä olevan alan tutkintoasetus ja kieliosioiden laajuuden opintoviikkoina puolestaan määrää kyseisen tiedekunnan tiedekuntaneuvosto. Lukuvuonna 1996 - 1997 laajimmat kieliopinnot (kaksi vierasta kieltä, II kotimainen kieli sekä äidinkieli, yhteensä enintään 10 ov) sisältyivät humanistisen alan tutkintoihin sekä yhteiskuntatieteiden tiedekunnan psykologin tutkintoon ja suppeimmillaan (yksi vieras kieli, II kotimainen kieli sekä äidinkieli, yhteensä kuitenkin vähintään 3 ov) kieliopinnot olivat matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa. Eniten opetettu kieli Joensuun yliopiston kielikeskuksessa on englanti, jonka opiskelijoiden enemmistö valitsee ensimmäiseksi vieraaksi kielekseen. Toisena on ruotsi, jonka hallintaa jokaisen on osoitettava tutkintotodistuksen saadakseen. Seuraavina ja määrällisesti tuntuvasti harvemmin valittuina kielinä ovat saksa, venäjä ja ranska. (Elsinen 2000: 6 - 10.)

Esittelen tässä väitöskirjaani pohjautuvassa artikkelissa vastaajieni kieliopintoihin liittyviä akateemis-ammattillisia käsityksiä eli **miten Joensuun yliopiston eri tiedekunnissa syksyllä 1996 opintonsa aloittaneet opiskelijat itse kokivat tulevan kielitaidon tarpeensa yksityiselämässään sekä ennen kaikkea opintojensa ja ammattinsa alueella.** Tarkastelen ko. käsityksiä kielikeskuksen erityisalojen kielenopetuksen näkökulmasta ensisijaisena tavoitteenani kuvata vastaajieni kokemaa kielitaidon tarvetta sekä verrata eri tiedekuntien opiskelijoiden käsityksiä keskenään.

2 Tutkimusaineisto ja -ongelma

Yksilön käsityksistä on arkielämässä vaikea saada tietoa. Voimme oikeastaan vain yrittää päätellä ne hänen käyttäytymisensä ja julki-lausumiensa pohjalta. (Pajares 1992: 307 - 329.) Käsillä olevan tutkimuksen **aineisto** perustuu jälkimmäisiin eli se on kerätty puolistrukturoidun informoidun kyselyn sekä lyhen eläytymismenetelmäpohjaisen kirjoitustehtävän avulla kielikeskuksen esittelyn yhte-

ydessä Joensuun yliopiston uusille opiskelijoilleen järjestämän opintoihin ja yliopistoon perehdyttävän informaatioviikon aikana syksyllä 1996. Vastauksia palautui kaikkiaan 372 (N = 402) eli 92,5 % ja ne jakautuivat tiedekunnittain taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Kyselyyn vastaajat tiedekunnittain.

TIEDEKUNNAT	VASTAAJIA
Humanistinen tiedekunta	97
Kasvatustieteiden tiedekunta	81
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta	97
Metsätieteellinen tiedekunta	26
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta	71
Kyselyyn vastanneita yhteensä	372

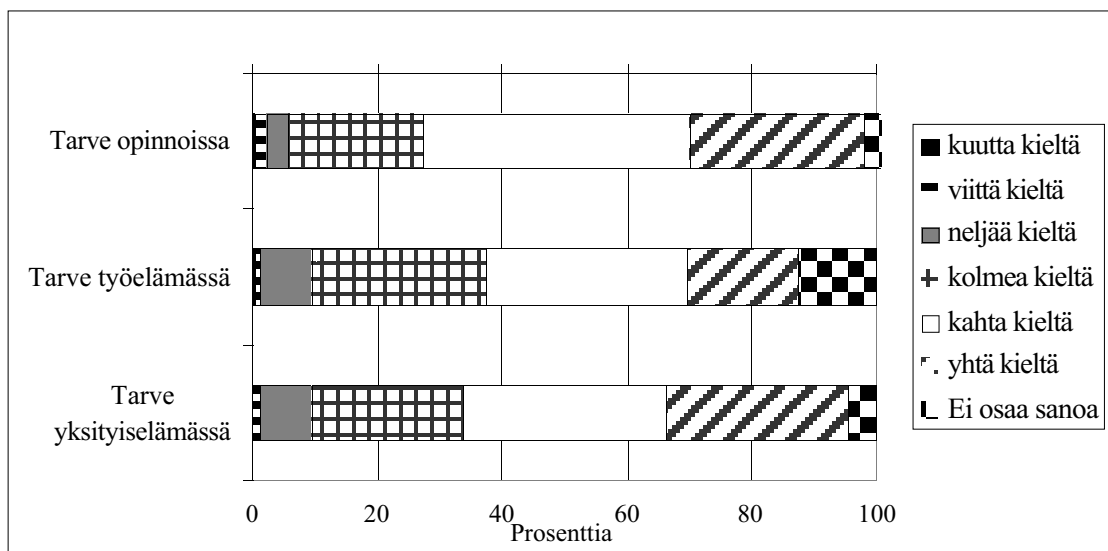
Vastausten määrällinen tarkastelu osoittaa kadon siis melko pieneksi ja vastausten kvalitatiivinen sisällöllinen tarkastelu puolestaan osoittaa aineiston kylläntyneen eli saturoituneen. Vastaajat myös edustavat kattavasti yliopistomme jokaista tiedekuntaa, mikä puolestaan on olennaista tutkimukseni tavoitetta ajatellen. (Mäkelä 1990: 52; Eskola & Suoranta 1996: 34 - 36.)

Tutkimukseni käsillä oleva **ongelma-alue** koskee erityisalojen kieltenopetukseen liittyvästi oppijan akateemis-ammattillisia käsitteitä eli, miten vastaajat kokivat omakohtaisen kielitaidon tarpeensa elämänsä eri sektoreilla. Pyrin myös pääsemään selville, oliko eri tiedekuntien opiskelijoiden näkemysten välillä eroja. Vastausta etsin seuraaviin **koettuun kielitaidon tarpeeseen** liittyviin kysymyksiin: Montako kieltä ja mitä kieliä eri tiedekuntien opiskelijat kokevat tarvitsevansa yksityiselämässään? Montako kieltä ja mitä kieliä eri tiedekuntien opiskelijat kokevat tarvitsevansa opinnoissaan? Montako kieltä ja mitä kieliä eri tiedekuntien opiskelijat kokevat tarvitsevansa ammatissaan?

3 Tulokset

Erityisalojen kieliopintojen onnistumisen ja opiskelun merkityksellisyyden kannalta on olennaista, että oppijat itse kokevat kielitaidon tarvetta, joka liittyy heidän ammatin hankintaansa, harjoittamiseensa ja ammattitaitonsa ylläpitoon. Vastaajia pyydettiin siksi arvioimaan omaa kielitaidon tarvettaan opinnoissa, työelämässä ja myös yksityiselämässä sekä lukumääräisesti että kohdentaen tarve yksittäisiin kieliin.

Vastaajieni näkemyksiä siitä, **montako kieltä** he tulevaisuudessa arvioivat tarvitsevansa tiivistää kuvio 1.

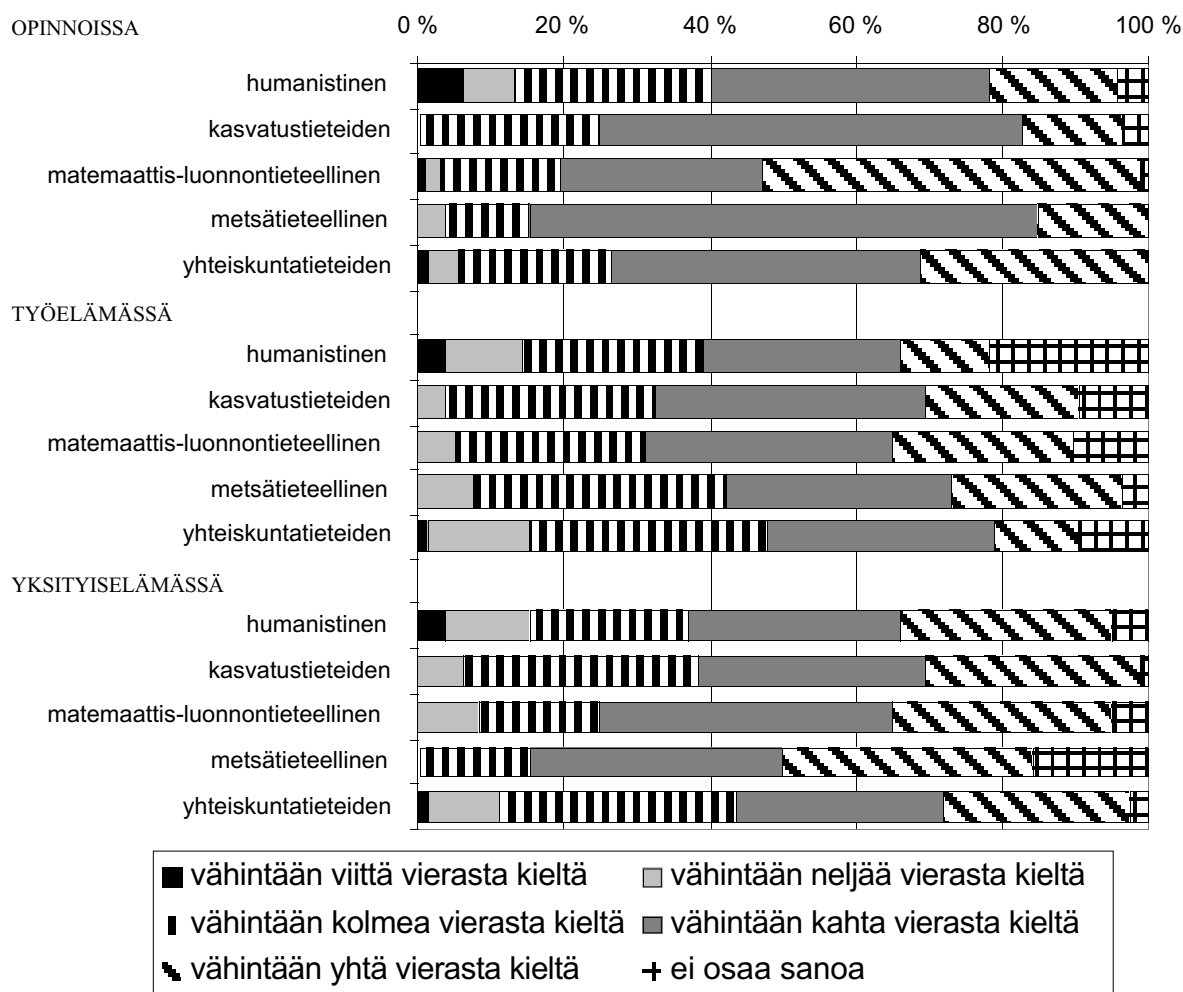
Kuvio 1. Kaikkien vastaajien näkemys kielten lukumääräisestä tarpeesta opinnoissa, työ- ja yksityiselämässä.

Opiskelijat katsoivat yleisesti tarvitsevansa vieraita kieliä lukumääräisesti vähiten **yksityiselämässään**. Noin vajaa kolmannes (29 %) vastaajista (N = 372) arvioi tarvitsevansa yksityiselämässään vain yhtä vierasta kieltä, kolmannes (33 %) kahta. Kolmen tai useamman vieraan kielen tarpeen kokeminen oli vastaavasti jo harvinaisempaa. **Opinnoissa** puolestaan katsoi vajaa puolet (43 %) vastaajista tarvitsevansa kahta vierasta kieltä ja kolmea noin viides-

osa (22 %), mutta vajaa kolmasosa (28 %) arveli kuitenkin selviytvänsä opinnoistaan yhdenkin vieraan kielen avulla. Eniten vieraita kieliä koettiin ehdottomasti tarvittavan **työelämässä**, jossa enää vain vajaa viidesosa (18 %) uskoi mahdollisuuksiinsa tulla toimeen pelkästään yhdellä vieraalla kielellä. Valtaosa (70 %) arvioikin tarvitsevansa vähintään kahta, jotkut jopa kolmea, neljääkin vierasta kieltä tulevassa työssään. Mielenkiintoista oli myös, että työelämän kokemusta omaavat vastaajat katsoivat yleensä tarvitsevansa useita kieliä. Opiskelijoiden enemmistön tässä tutkimuksessa antama arvio tulee myös melko lähelle Huhdan (1999: 65) tutkimustuloksia, joiden mukaan 74 % työntekijöistä ilmoittaa tarvitsevansa kahta tai useampaa kieltä työssään. Toisaalta myös juuri työelämän tarpeiden arviointi koettiin tässä tutkimuksessa vaikeaksi, koska oma tavoite oli joko epäselvä tai työelämää ei katsottu tunnettavan riittävän hyvin, jotta arviointi oli mahdollista. Näistä syistä noin kymmenesosa (12 %) vastaajista ei sitten tutkimukseni esittänytkään omaa käsitystään asiasta.

Eri tiedekuntien opiskelijoiden näkemyserot tulevat havainnollisesti esiin seuraavassa kuviossa 2, seuraava sivu.

Vertailtaessa eri tiedekuntien vastaajien näkemyksiä käy ilmi, että **humanistisen tiedekunnan** opiskelijat kokevat opinnoissaan tarvitsevansa määrällisesti enemmän vieraita kieliä kuin muiden tiedekuntien. Suurimpina ryhminä ovat kahta, kolmea kieltä tarvitsevat. Tämä onkin varsin ymmärrettävää, sillä mm. kieliaineiden opiskelijat opiskelevat juuri kyseisessä tiedekunnassa. Yksityiselämässä, yllättävää kyllä, kokee suurin osa kuitenkin selviävänsä yhdellä tai kahdella kielellä. Työelämän osalta korostuu kuvauksissa vähintään kahden tai useamman kielen tarve. **Kasvatustieteiden tiedekunnan** opiskelijoiden enemmistö näkee kahden kielen opinnoissaan riittävän. Yksityis- ja työelämässä puolestaan kuvausten suurin osa muodostuu kahden, kolmen kielen koetusta tarpeesta. **Matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan** opiskelijoista yli puolet arvioi selvittävänsä opintonsa yhdellä kielellä. Yksityiselämässä puolestaan suurin ryhmä katsoo tarvitsevansa kahta kieltä. Työelämässä kahta tai kolmea kieltä tarvitsevia on eniten. **Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan** opiskelijoista suurin ryhmä kokee tarvitsevansa vähintään kolmea kieltä sekä yksityis- että työelämäs-

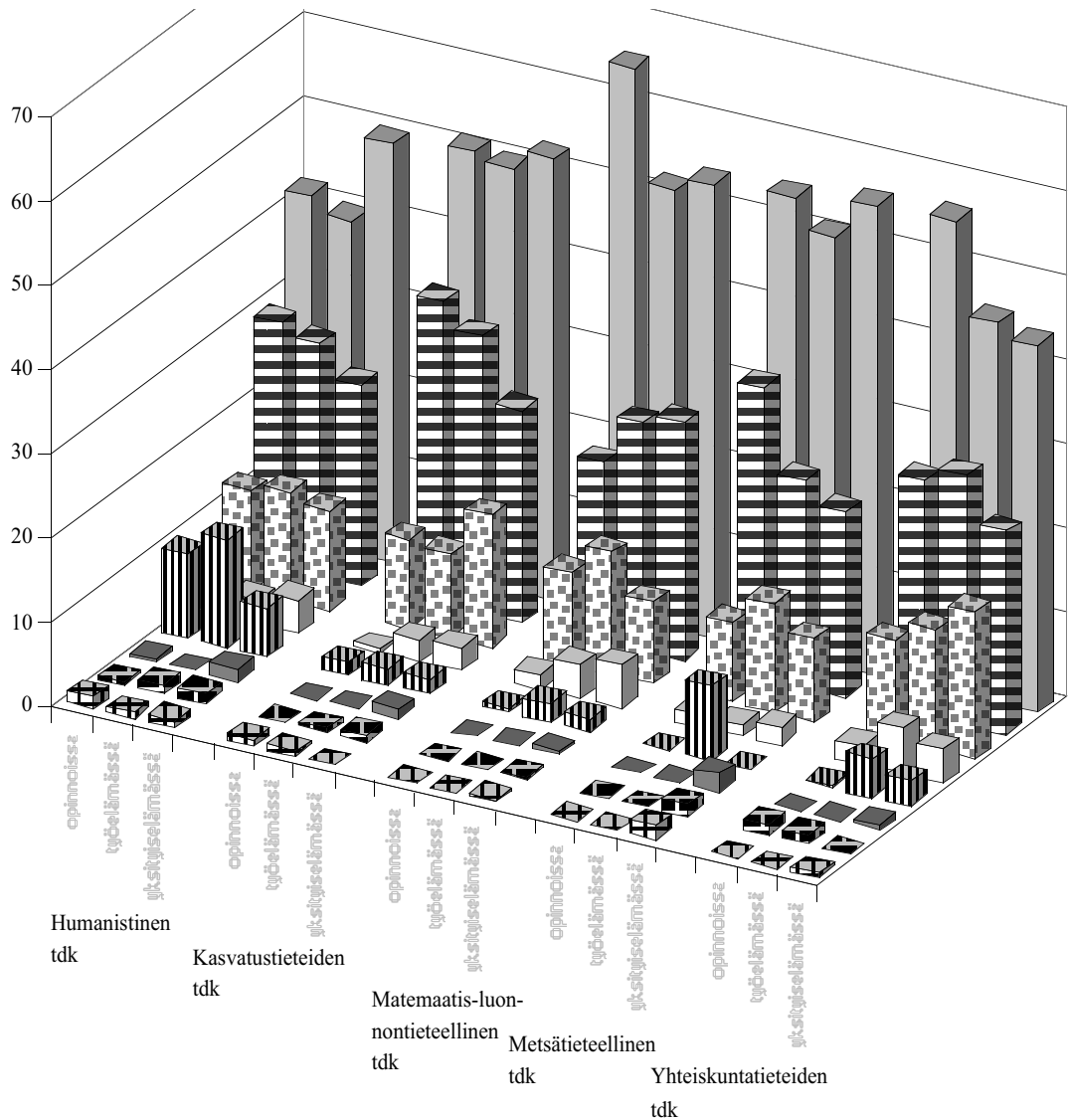
Kuvio 2. Opiskelijoiden käsitys elämän eri sektoreilla tarvittavien vieraiden kielten lukumäärästä.

sään. Opinnoissa suurin ryhmä katsoo tarvitsevansa vain kahta kieltä. Sama on koettu tilanne myös **metsätieteellisessä tiedekunnassa** opiskelevilla. Suurin ryhmä kokee tarvitsevansa opinnoissaan kahta kieltä, työelämässä puolestaan kolmea kieltä tarvitsevien määrä on suurin.

Yleiskuva siitä, **mitä** yksittäisiä **kieliä** opiskelijat eniten kokevat tarvitsevansa elämänsä eri sektoreilla tulee selvästi esiin seuraavan sivun kuviossa 3 ja on hyvin odotetun kaltainen. Englanti on odotetusti se kieli, jota mainintojen frekvenssin mukaan ylivoimaisesti eniten koetaan tarvittavan kaikilla sektoreilla. Eniten ja lähes yhtä usein sitä katsotaan tarvittavan yksityis- ja opiskeluelämässä,

työelämässä kuitenkin suhteessa aavistuksen vähemmän. Yhtä selvänä kakkosena on ehkä hieman yllättävästikin ruotsin kieli, jonka tarve kuvausten mukaan koetaan yhtä suureksi opinnoissa ja työelämässä. Yksityissektorilla sen tarve puolestaan on jo hieman pienempi. Kolmantena ja selvästi edeltäneitä harvemmin mainittuna on sitten saksan kielen tarve: eniten saksaa katsotaan tarvittavan työ- ja yksityiselämässä, hieman edeltäneitä sektoreita vähemmän opinnoissa. Seuraavana on ranskan kieli, jonka tarve kuvausten mukaan on ensisijaisesti yksityiselämässä ja työssä, vähemmän opinnoissa. Viimeisenä useimmin mainittuna kielenä on venäjä, jota katsotaan tarvittavan eniten työelämässä ja opinnoissa. Melko samankaltainen kuva kielitaidon tarpeesta tulee esiin myös Niskasen (Carlson 1995), Huhdan (1999) sekä Sartonevan (1998) ja Sajavaaran (2000) tutkimuksissa. Asiaa **tiedekuntakohtaisesti** tarkastellessa tulee selvästi esille **humanistisen tiedekunnan osalta**, että kaikilla elämänaalueilla eniten tarvituiksi koetut kielet ovat mainintojen frekvenssien mukaisessa järjestyksessä englanti, ruotsi, saksa, venäjä ja ranska. Eri kieliä koetaan lisäksi tarvittavan suhteellisen tasapainoisesti muihin tiedekuntiin verrattuna. On kuitenkin myös huomattava, että tiedekunnassa annetaan aineopetusta neljässä ensimmäisessä kielessä ja vastaajien joukossa onkin 35 kyseisten kielten pää- ja/tai sivuaineopiskelijaa. Tältä pohjalta on kuitenkin yllättävää englannin kielen hallitsevuus yksityiselämän koetussa kielitaitotarpeessa. Opinnoissa ja työelämässä kuva tasoittuu, sillä ruotsin ja venäjän koettu tarve kasvaa, englannin vähenee. Yksilöidymän kuvan opiskelijoiden tulevista kielitaidontarvekäsityksistä antaa lisäksi kuvitteellinen kirjoitustehtävä, jossa vastaajat hahmottelevat elämänsä kymmenen vuoden kuluttua.

viro
 espanja
 italia
 venäjä
 ranska
 saksa
 ruotsi
 englanti

Kuvio 3. Vastaajien kokema kielikohtainen kielitaitotarve opinnoissa, työ- ja yksityiselämässä tiedekunnittain prosentteina.

Ortodoksisen teologian opiskelija, nainen:

“Olen naimisissa ja minulla on kolme lasta, toimin uskonnon opettajana ulkomailla ja välillä Suomessa. Mieheni on pappi ja sen myötä kansainväliset yhteydet ovat jokapäiväiset. Tarvitsen ruotsia, englantia, kreikkaa puhuttuna, kuultuna ja kirjoitettuna sekä opetustyössä että jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa.”

Historian opiskelija, mies:

“Vaimo ja kaksi lasta, ammatti historian opettaja jossakin lukiossa opetan historiaa ja yhteiskuntaoppia. Vapaa-aikana pelaan sählyä ja jalkapalloa ja käyn lenkillä. Tod.näk. tulen tarvitsemaan aktiivisena englantia ja ruotsia, sekä muita kieliä passiivisena.”

Vieraiden kielten opiskelija, nainen:

“Toivoisin olevani korkeasti koulutettu kirjojen kääntäjä ja asuvani Suomessa maaseudun rauhassa suurperheen ja maatilan hoitajana. Jostain ihmeestä minulle riittäisi vielä energiaa kirjallisuuden tutkimiseen, kääntämiseen ja kenties omien kirjojen kirjoittamiseen. Kaiketi minulla olisi mies, venäläinenkin voisi olla, tai muuten vain minulla olisi kiinteät ja elävät yhteydet itänaapuriimme ja meillä olisi aina paljon ulkomaisia vieraita. Vapaa-ajalla (olisiko sitä?) lukisin englanninkielisiä (en roska-)romaaneja ja runoutta siinä missä venäläisiäkin. Kävisin usein kirkossa ja osaisin kirkkoslaavia ja kreikkaakin. Jos vielä jaksaisin, lukisin kansalaisopiston kursseilla tai muilla tavoin muuta kieliä, italiaa, japania, islantia, eestiä, hollantia jne. mikäli minulla olisi kaksikielinen perhe, puhuttaisiin tietenkin sujuvasti kahta kieltä.”

Suomen kielen opiskelija, nainen:

“Varmaan onnellisesti avio- tai avoliitossa, yhteisessä kaksioissa keskellä kaupunkia, järven rannalla... Ammattina suomen kielen tutkija/opettaja jossain Suomen yliopistoista.

Harrastukset kulttuurin ja liikunnan parista... Tarvitsen luultavasti kieliä monipuolisesti. Englantia, ruotsia, venäjää, saksaa ja ranskaa. Kommunikoinnin on voitava tapahtua mahdollisimman monipuolisesti. Tarvitsen kieliä sekä työssä että vapaa-aikanani.”

Kuvaukset ovat todellisen tuntuisia ja harmonisia. Sekä yksityis- että työelämän osalta luonnehdinnat vaikuttavat myös melko suunnitelmallisiltakin. Työelämässä enemmistö näkee itsensä perheellisenä ja useimmiten opettajana, joskin muitakin vaihtoehtoja, kuten kääntäjä, tutkija, tuodaan esiin. Tutkimukseni kannalta olennaista on se monipuolinen koettu kielitaidon tarve, joka varsin nyansoidusti tuodaan esiin luontevasti eri elämänalueisiin liittyen.

Myös **kasvatustieteiden tiedekunnan** opiskelijat kuvaavat tarvitsevänsä eniten englantia, ruotsia ja saksaa. Englannin ja saksan kielen koettu tarve on kuitenkin suhteessa voimakkainta yksityiselämässä. Siirryttäessä taas puhumaan opinnoista ja työelämästä näyttää ruotsin koettu tarve kasvavan ja edeltäneiden kielten pienenevän. Tulevaisuutta opiskelijat luonnehtivat mm. seuraavin kertomuksin:

Kasvatustieteiden opiskelija, nainen:

“Asun maaseudulla, toimin pienen koulun johtajana. Hoidan isoa perhettäni. Olen ollut Israelissa ulkomailla pari vuotta ja olen opetellut heprean kielen, jolla kommunikoin uusien ystäväni kanssa. Harrastan järjestötoimintaa ja matkustelen perheeni kanssa ulkomailla, jolloin “preppaan “englannin, ruotsin ja saksan kieltä. Englannin kieltä tarvitsen myös kun hoidan järjestömme (musiikkiin liittyvä) kansainvälistä kirjeenvaihtoa. Ja otan vastaan omaan kyläämme tulevia ulkomaalaisia kuoro, urheilu ym. seuroja ja järjestöjä. Kielen suullinen taito tulee olemaan tärkeä elämäksäni ja sitä haluaisin harjoitella läpi elämän.”

Kasvatustieteiden opiskelija, mies:

“Vaimo + 2 lasta, Ala-asteen luokanopettaja, vapaa-aika

kuluu perheen parissa ja kesämökillä. Tarvitsen englantia kaikissa muodoissa. Mahdollisesti Ruotsia silloin tällöin.”

Kasvatustieteiden opiskelija, mies:

“Olen perheellinen mies. Minulla on kolme lasta ja työskentelen jonkin suurehkon kaupungin esikaupunkialueella sijaitsevassa erityiskoulussa erityisluokanopettajana. Luonnollisesti joudun opettamaan lapsille englannin kieltä ja ehkä myös muita kieliä, joten kielten perustaitojen tulee olla tallalla. Lisäksi luokallani on vierasmaalaisia lapsia, joiden suomenkielen taito on heikko. Joudun ehkä kommunikoimaan heidän ja heidän vanhempiansa kanssa vierailla kielillä. Kymmenen vuoden päästä Eurooppa on yhä yhtenäisempi ja koulutusysteemi on hyvin samankaltainen. Alan julkaisut ovat enim mäkseen vieraskielisiä. Myös koulutustilaisuudet ovat usein ulkomailla. Vapaaaikanani matkustan perheeni kanssa paljon.”

Kasvatustieteiden opiskelija, nainen:

“Uskoisin, että opinnohjaajana tarvitsisin englantia ja ruotsia sekä muutenkin vieraiden kulttuurien tuntemusta kokioppilasvaihtoa sekä työtehtävien kansainvälistymistä. Kansainvälisyys valtaa alaa myös ihmisten vapaa-ajan harrastusten parissa, joten kielitaito silläkin sektorilla on lähes välttämätön. Kielitaidon hallitsemisen osa-alueet ovat kaikki yhtä tärkeitä; eniten korostuu ehkä kuitenkin puhuminen ja kuullun ymmärtäminen.”

Kuvauksista heijastuu selkeä näkemys tulevaisuudesta erityisesti ammatin mutta myös yksityiselämän osalta. Ammattikuvaa hallitsee selkeästi opettaja, mutta muitakin vaihtoehtoja, esimerkiksi opinto-ohjaaja, tulee esiin. Kansainvälisyys ja itsensä kehittäminen tukevat luonnehdinnoissa usein kielitaidon koettua tarvetta. Myös näissä kirjoituksissa kielitaito ilmenee elämän luonnollisena osana, ja erityisesti puhetaito korostuu.

Matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden

kuvauksista syntyy näkemys, jonka mukaan yksityiselämän tarve kohdentuu ensi sijassa Englantiin ja Ruotsiin, mutta myös jossain määrin Saksaan ja Ranskaan. Opinnoissa koetaan lähinnä Englannin tarvetta. Ruotsin ja Ranskan tarve näyttää pienenevän ja Saksan hie-
man kasvavan. Työelämässä Englannin koettu tarve laskee, Ruotsin ja Saksan nousee, Ranskan säilyy samana. Havainnollisen kuvan tarpeesta antavat opiskelijoiden tulevaisuuden kuvaukset:

Tietojenkäsittelytieteen opiskelija, mies:

*“No, ehkäpä perhe, vuokra-asunto ja työpaikka? Englantia tarvitsen töissä, puhuttuna, kuin myös teknisten opusten luke-
misessa ja internetin käytössä. Englantia tarvitsen kirjoittaa.
Ruotsia puhua tuttavien kanssa.”*

Biologian opiskelija nainen:

*“Olen naimisissa poikaystäväni X:n kanssa ja saatamme hy-
vinkin asua jossain ulkomailla, koska X rakastaa matkuste-
lua ja haaveilee muuttamisesta ulkomaille. Minä taas toivon
olevani solututkija kansainvälisessä tutkimusryhmässä joko
Suomessa tai muualla. Jos olen varakas vapaa-aikani ku-
luu varmasti matkustellessa (lomat) muu vapaa-aika menee
tanssiin aerobicciin ja käsitöihin. Jos asumme ulkomailla ja
teen töitä ulkomaalaisten tutkijoiden kanssa uskon tarvitse-
vani englantia (kaikki mahd. taidot) ruotsia ja saksaa. Va-
paa-aikanani tarvitsen Englannin, Ruotsin ja Saksan suullista
kielitaitoa sekä kuullun ymmärtämistä. Tanssitunneilla rans-
kan kielen kuullun ymmärtäminen on tarpeellinen, ei pakolli-
nen.”*

Tietojenkäsittelytieteen opiskelija , nainen:

*“2–3 lasta, mies (toivottavasti jo valmis lentäjä) minä kan-
sainvälisessä työpaikassa, ehkä ulkomailla. Vapaa-aika per-
heen parissa, jonkin verran liikunnallisia harrastuksia. Eng-
lannin taitoni on loistava. Työskentelen sillä kielellä ja ystä-
väpiirissäni puhutaan myös suurimmaksi osaksi Englantia.
Ruotsin on jäänyt melkoisesti taka-alalle. Saksaa joudun*

käyttämään työn puitteissa osan asiakkaista ollessa saksaa puhuvia.”

Fysiikan opiskelija, mies:

“Olen matem., fys. kem. -aineenopettajana jollakin yläasteella. Perheeseen kuuluu ehkä vaimo. Vapaa-aikana harrastan liikuntaa ja matkustelen. Tarvitsen ruotsin kieltä ajoittain opetuksessa puhumiseen ja englantia ulkomaal.vieraiden kanssa keskustelemiseen ja tietokoneilla työskennellessä.”

Matematiikan opiskelija, mies:

“corvette, huippu vaimo, pari tenavaa, paljon risteilyä ympäri maailmaa ja maailmallaan tarvitsee eri kieliä.”

Kuvaukset ovat varsin heterogeenisiä niin yksityiselämän kuin ammatinkin osalta. Tämä onkin varsin luonnollista, sillä tiedekuntaan kuuluu monia oppiaineita, joten on selvää, että myös ammattikuvissa ilmenee laaja valikoima. Toisissa luonnehdinnoissa tulevaisuus piirtyy esiin melko pohditun tuntuksena, toisissa kuvaukset jäävät melko epämääräisiksi. Vastaavasti myös kielitaito tulee osassa vastauksista esiin keskeisenä, osassa sillä kuitenkin on melko vähäpätöinen merkitys kuvatun elämän kulussa. Osassa yleisluontoisemmista luonnehdinnoista ei kieliä vastaavasti eritelläkään, vaan puhutaan monimerkityksellisimin vain “vieraista kielistä”.

Metsätieteellisen tiedekunnan opiskelijat kokevat yksityiselämässään tarvitsevansa ehdottomasti eniten englantia. Seuraavana ja tuntuvasti vähemmän tarvittuna on ruotsi, sitten saksa ja ranska. Opinnoissa puolestaan kuva tasoittuu, sillä koettu ruotsin tarve kasvaa tuntuvasti, saksan ja ranskan säilyy ennallaan. Työelämässä koettu ruotsin tarve hieman vähenee, mutta saksan sekä erityisesti venäjän kasvaa. Ranskan tarve säilyy samana. Työelämässä eniten tarvituiksi koetut kielet ovat siten englantia, ruotsi, saksa, venäjä ja ranska. Sama kuva välittyy myös opiskelijoiden kirjoituksista:

Metsätieteen opiskelija, mies:

“Todennäköisimmin olen valmis metsänhoitaja ja olen jo saanut työpaikan Suomesta, vaikka suunnitelmassa on lähteä ulkomaille töihin. Perhettä tuskin on, vaimo, ehkä. Työ on jonkinlaista toimistotyötä, suunnittelua päätösten tekoa ja sen sellaista. Jonkin verran tarvitsen ehkä englantia, ruotsia ja venäjää. Puhelimessa voi joutua puhumaan ulkomaalaisten kanssa ja täytyy varmaan lukea ei-suomenkielisiä raportteja jne.”

Metsätieteenopiskelija, nainen:

“En usko olevani naimisissa, mutta ehkäpä yksi lapsi. Ammattiakaan en uskalla arvata, mutta toivottavasti jokin vaativa tehtävä ulkomailla/saisi matkustaa paljon, vastuuta ja organisaatiotaitoa. Harrastukset varmaan pysyy samana, lukemista, musiikkia, taiteita yleensä, kuntoilua. Kieliä: englanti, ranska, italia, saksa (kaikki em. taidot) ja kiinan kieli harrastuksena.”

Metsätieteen opiskelija, mies:

“Toivottavasti perhe on edes suunnitteilla. Todennäköisesti olen juuri saanut päätökseen toisen tutkintoni. Ensin olen suorittanut metsätieteen maisterin tutkinnon ja tämän jälkeen olen lukenut jonkun toisen tutkinnon, joka ei välttämättä sivua ensimmäistä (esim. farmasia tai lääkintähuollon ala). Ei se tietenkään haittaa, jos toinen tutkinto, jonka ei tarvitse olla korkeakoulututkinto, sivuaa tai on yhdistettävissä ensimmäiseen. Mahdollisesti olen saanut nauttia työelämästä vuoden tai pari, jona aikana olen toiminut metsän suunnittelun ja hoidon parissa. Työ on vaihtelevaa, ei pelkkää toimistossa luurailua. Kansainväliset kontaktit saisivat olla jonkilainen osa työtä, ei kuitenkaan lähellekään pääasia. Työ ei saisi olla jatkuvaa matkustelua, jotta yksityiselämä ei kärsisi. En ole välttämättä kovinkaan työkeskeinen ihminen. Vapaa-aika sisältää kuntoilua, luontoliikuntaa, puutarhaa, elokuvia, musiikkia, aikuisopiskelua. Kielitaito, jota työni edellyttää on käytännönläheistä. Ulkomaisten vieraiden kanssa kommuni-

kointi pitäisi onnistua ilman tulkkia. Haitaksi ei ole parin, kolmen kielen hyvä hallinta. Luetun ymmärrys tietenkin on elin ehto, jos aikooseurata kansainvälistä keskustelua edes lähellä reaaliaikaa. Kirjoitustaito liittyy mahdollisten raporttien kirjoittamiseen. Tietenkin on mahdollista, että olen siirtynyt toiselle alalle esim. jo mainittuun farmasiaan, joka ei ole niin vaihteleva ala., mutta uskon, että työn kielitaitovaatimukset pääpiirteissään olisivat samat.”

Kuvaukset ovat melko seikkaperäisiä ja vaihtelevia. Yksityiselämän kuvauksissa tuodaan yleisesti esiin toive aviopuolisosta tai lapsista tai molemmista ja myös vapaa-ajan luonto- ja liikuntaharrastukset näkyvät monessa vastauksessa. Ammattiuraa luonnehditaan usein melko tarkasti, ja kielitaito näyttääkin muodostuvan ensisijaisesti osaksi ammattitaitoa. Kielitaidon osalta nousee esiin myös koettu venäjän ja ranskan kielen tarve.

Myös **yhteiskuntatieteiden tiedekunnan** opiskelijat katsovat tarvitsevansa yksityiselämässään eniten englantia, sitten melko suuressa määrin ruotsia ja saksaa sekä jossain määrin myös ranskaa ja venäjää. Opintoissa puolestaan englannin ja ruotsin koettu tarve kasvaa vielä hieman edeltäneestä, saksan, ranskan ja venäjän puolestaan vähenee. Työelämässä sitä vastoin koettu englannin tarve laskee vähän, kun taas ruotsin, saksan, ranskan ja venäjän tarve näyttävät hieman kasvavan. Opiskelijoiden tulevaisuusvisioissa tilanne näyttäytyy seuraavan kaltaisena:

Yhteiskuntapolitiikan opiskelija, nainen:

“Kymmenen vuoden kuluttua olen valmistunut joko yhteiskuntatieteiden maisteriksi ehkäpä olen tehnyt tohtorin väitöksen tai olen oikeustieteen kandidaatti. Toimin valtion virastossa ja tarvitsen päivittäin kielitaitoa ja esiintymistaitoa. Olen parhaillaan perustamassa perhettä ja mahdollisesti mieheni on ulkomaalainen, joten kielitaito on tärkeää myös yksityiselämässäni. Työpaikkani tulee päätoimisesti olemaan Suomessa, mutta välillä voin siirtyä tehtäviin ulkomaille. Yksi tärkeä harrastukseni on matkustelu ja aioin tutustua erilaisiin kulttuureihin ja jo osaamieni kielten taustaan. Aioin ak-

tiivisesti ylläpitää ja edelleen kehittää kielitaitoani puhumalla ja opiskelemalla englantia, ruotsia ja saksaa. Lisäksi vapaa-ajalla haluan oppia vielä ainakin ranskan kielen esim. kansalaisopiston kursseilla ja matkustelemalla. Haluan opastaa myös lapseni kielimaailmaan puhumalla heille muitakin kieliä kuin suomea. Kielten opiskelunhan on lähdeittä jo kotoa. Lisäksi haluan työskennellä ennakkoluuloja (ulko-maalaisia kohtaan tunnettuja) vastaan!”

Yhteiskuntapolitiikan opiskelija, nainen:

“Minulla on ehkä avo/aviomies, ehkä yksi pieni lapsi tai ei ollenkaan lapsia. Työni on toivottavasti jotain johtamiseen, organisoimiseen ja kansainvälisyyteen liittyvää. Joudun lukemaan ehkä uusia EU:n direktiivejä päivittäin ranskaksi. Alani parhaat lehdet ilmestyvät saksaksi ja Internetistä poimin englannin kielisiä artikkeleja. Juttelen puhelimesta silloin tällöin erimaalaisten ihmisten kanssa. Ja käyn seminaareilla muissa maissa. Joudun neuvottelemaan ja ottamaan vieraita vastaan mm. Venäjältä ja Ruotsista.”

Yhteiskuntapolitiikan opiskelija, mies:

“Työkokemusta on jo muutamia vuosia, mutta vakinainen työpaikka odottaa vielä tulevaisuudessa. Ruotsin ja englannin kieliä uskon tarvitsevani myös työtehtävien suorittamisessa. Työtehtävien luonteesta ja perheestä en näe vielä tarkkoja visioita.”

Sosiologian opiskelija, nainen:

“Toivottavasti minulla on perhe, johon kuuluu minun ja mieheni lisäksi kaksi lasta. Asun omakotitalossa (lyhyen) automatkan päässä jostain kaupungista. Olen työssä jossain virastossa tai toimistossa ehkä suunnittelutehtävissä. Vapaa-aikaani vietän urheillen ja lasten kanssa. Kieliä tulen tarvitsemaan työni parissa. Englanti tulee olemaan kieli, jota tarvitsen eniten, mutta toinen kotimainen ruotsi on myös hallittava. Tietokoneen käytössä tarvitsee ainakin englantia.”

Psykologian opiskelija, nainen:

“Olen naimisissa suomalaisen miehen kanssa ja puhumme myös lapsillemme suomea. Toimin psykologina ja tarvitsen ammatissani ruotsin kieltä sekä asiakkaitten että työtovereiden kanssa. Ajan tasalla pysymiseen ja vieraskielisten julkaisujen seuraamiseen tarvitsen ainakin englantia, mahdollisesti saksaa. Lomamatkoilla tarvitsen kieliä ja mahdollisesti harrastuksissani.”

Esitetyt luonnehdinnat ovat varsin rikkaita ja monipuolisia. Tulevaisuus sekä yksityiselämän että ammatillisen puolen osalta vaikuttaa melko jäsentyneeltä, joskin myös työelämän nopeat muutokset tuodaan esiin arvioimista vaikeuttavina tekijöinä. Ammattikuvauksissa esiintyy laaja kirjo, mikä johtuu tiedekunnan monista oppiaineista. Kansainvälisyys ja kielitaito näyttää pääosin luontevasti nivoutuvan normaaliksi osaksi niin tulevaa yksityis- kuin ammatti-elämääkin.

4 Kokoava tarkastelu

Tutkimuksessani tulee selvästi esiin, että opiskelijat antavat kielitaidolle yleensä varsin keskeisen merkityksen elämässään. Tätä tukevat niin kyselyyn saadut vastaukset kuin eläytymismenetelmän avulla tuotetut kirjoitelmatkin. Enemmistön vastauksissa kielitaidon koettu tarve korostuu erityisalojen kieltenopetukseen sopivasti juuri opinnoissa ja työelämässä. Kielitaito mielletään näissä vastauksissa osaksi ammattitaitoa ja kieltenopiskelu normaaliksi, merkitykselliseksi osaksi opintoja, mikä puolestaan tarjoaa hyvän perustan kielikeskuksen toiminnalle.

Lukumääräisesti suurinta koettua kielitaidon tarvetta heijastavat humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden vastaukset, pienintä matemaattis-luonnontieteellisen. Suuria eroja ei eri tiedekuntien välillä kuitenkaan ole havaittavissa. Kun edeltäneeseen liittyvästi sitten vertaa kieli- ja viestintäopintojen laajuutta yliopistomme eri tiede-

kunnissa, voi todeta tiedekuntien väliset erot, opiskelijoiden tarvekäsitysten vastaisesti, tuntuviksi eli kielikeskuksen näkökulmasta tässä olisi kehitettävää. Mitä puolestaan EU-komission asettamaan kolmen eurooppalaisen kielen hallinnan tavoitteeseen tulee, näyttävät myös useimmat vastaajaani asettuvan samalle kannalle ja olettavat äidinkieltensä lisäksi tarvitsevansa vähintään kahta vierasta kieltä. Kielet, joita opiskelijat aineistoni valossa eniten kokevat tarvitsevansa, ovat järjestyksessä lueteltuina englanti, ruotsi ja saksa. Tässä tutkimuksessa esiin tuleva kuva opiskelijoiden kokemasta kielikohtaisesta kielitaidon tarpeesta vastaa osin myös tuloksia, joita on saatu faktisista kielitaidon tarvekartoituksista (Ks. Sinkkonen 1998).

Eri tiedekuntien opiskelijoiden käsitykset kielitaidon tarpeestaan eivät juuri poikkea toisistaan, mikä toisaalta on hieman yllättävääkin ajatellen heidän varsin erilaisia ammattikuviaan. Painotukset tosin vaihtelevat hieman elämän eri sektoreilla. Puhuessaan kielitaidon tarpeestaan yksityiselämässä vastaajilla on luonnollisesti takanaan jo pitkäaikainen kokemus sen mukanaan tuomine käsityksineen. Tämän kokemuksen pohjalta he myös antavat arvionsa ja ennustavat tulevaa. Vaikka siis kuvitteellisessa kirjoitustehtävässä tehtäväasettelu pitääkin sisällään tulevaisuuden ennustamisen, heijastaa kuvaus luonnollisesti enemmänkin tämänhetkisiä käsityksiä, sillä kuten mm. Mikkonen (2000: 15, 23, 39) toteaa tietoisuus tulevaisuudesta on toimintamme kautta yhteydessä nykyisyyteen. Opin-tojen ja työelämän osalta kyseessä on monen kohdalla edeltävää yksityiselämää enemmän arvio, joka omakohtaisen kokemuksen puutteessa rakentuu muualta saadun informaation varaan. Opiskelijoina vastaajaryhmäni on vasta alkamassa opintojaan, eikä kokemuksia opinnoista tai työelämästä ole kovinkaan monella. Osa vastaajista (62 henkeä, 17 %) toteaaakin, ettei vielä ole lainkaan ajatellut, mihin ammattiin tähtäisi, joten heille ammatillisten kielitaitotarpeiden ennustaminen on vieläkin vaikeampaa. “*Liian varhaista sanoa...*” “*Ei tietoa vielä.*” Näin ollen vastaajat ovat paljolti niiden kertomusten varassa, joita sekä työ- että opiskeluelämästä kerrotaan. Emmehän elä tyhjiössä, vaan käsitykset syntyvät vuorovaikutuksen kautta sosiaalisessa kontekstissa, joten mm. median, opinto-oppaiden, informaatiotilaisuuksien ja kuulopuheiden voidaan osin olettaa vaikuttavan niihin (Koski 1993, 26 - 27). Tulevaisuudenarvioi-

hin sekoittuu edelleen myös toiveita, ihanteita ja pelkoja, joiden perusta on omassa kokemus- ja käsitystaustassa.

Erityisalojen kieltenopetuksen kannalta vastaajieni lähtötilanne kieliopintoja ajatellen on siis koetun kielitaidon tarpeen osalta suotuisa, mitä englannin, ruotsin ja saksan kieleen tulee. Voidaankin ajatella kielitaidon tarpeen kokemisen omalta osaltaan ohjaavan vastaajia hakeutumaan ja motivoitumaan kielikeskusopintoihinsa, mikäli he kokevat kyseisten kielten taitojensa kaipaavan hiomista. Kyseinen kielitaitorepertoaari ei kuitenkaan jatkossa voi olla nyky-yhteiskunnan tarpeiden kannalta riittävä. On selvää, että yhteiskuntamme tulevat eri alojen ammattilaiset tarvitsevat laajempaa kieli-
valikoimaa. Kansainvälistyminen, kansainvälinen yhteistyö ja monikulttuuristuminen edellyttävät kansalaisilta sekä entistä vankempaa kielten osaamista että monipuolisempaa kielitaitovarantoa. Tähän on pyritty mm. kieltenopetuksen ja koulutuksen kansainvälistymisohjelmalla (Suomi kansainvälistyy 1997, 2), jossa lähtökoh-
tana oli englannin ja toisen kotimaisen kielen ohella, erityisesti lisätä saksan, ranskan, venäjän, espanjan, italian, japanin, kiinan sekä arabian osaamista. Tulosteni valossa näyttää siltä, että yliopiston ja kielikeskuksenkin tehtäväksi, ainakin toistaiseksi, jää myös sekä avartaa opiskelijoiden näkemyksiä kielitaidon tarpeen osalta että myös tehostaa ja monipuolistaa kielikoulutustaan, jotta tulevaisuuden kielitaitovaranto saataisiin yhteiskunnan tarpeita paremmin vastaavaksi. Tulevaisuus edellyttää meiltä sekä monipuolista kieli-
valikoimaa että syvällistä kielten osaamista.

LÄHTEET

- Carlson, L. 1995. *Ammattien kielet ja kielten ammatit. Selvityksiä ja ehdotuksia korkeakoulujen kieltenopetuksen järjestämisestä*. Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan linjan julkaisusarjan julkaisu N:o 33.
- Elsinen, R. 2000. ”Kielitaito - väylä Suomen ulkopuoliseen maailmaan.” *Yliopisto-opiskelijoiden vieraiden kielten oppimiseen liittyviä käsityksiä kielikeskusopettajan tulkitsemana*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 62.

- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Eteläpelto, A. 1992. Tulevaisuuden asiantuntijuuden kehittämiseen, teoksessa J. Ekola (toim.) *Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan*. Helsinki: WSOY, 19 - 42.
- EU White Paper on education and training*. 1995. Teaching and learning - Towards the learning society. European Commission, DG XXII - Education, training and youth DG V - Employment, industrial relations and social affairs. Brussels.
- Huhta, M. 1999. *Language/Communication Skills in Industry and Business - Report for PROLANG/Finland*. National Board of Education. Helsinki: Hakapaino.
- Hypén, K., Keskinen, E., Kinnunen, R., Niemi, P. & Vauras, M. 1990. *Aikuisen oppimisen psykologiset perusteet*. Helsinki: Yleisradion offsetpaino.
- Kantelinén, R. 1995. *Ruotsin kielen opiskelumotivaatio ammatillisessa koulutuksessa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 21.
- Koski, L. 1993. *Tieteen tahtomana, yliopiston tekemänä. Yliopiston sisäiset symboliset järjestykset*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 17.
- Laine, E. & Pihko, M.-K. 1991. *Kieliminä ja sen mittaaminen*. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 47.
- Language Learning for European Citizenship 1992. "New-style" international workshops for language teaching and teacher training. Report on workshop 9A.
- Mikkonen, A. 2000. *Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 57.
- Mäkelä, K. (toim.) 1990. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Numminen, J. & Piri, R. 1998. Kieliohjelman suunnittelu Suomessa. Teoksessa S. Takala & K. Sajavaara (toim.) *Kielikoulutus Suomessa*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 7 - 21.
- Otala, L. 1996. *Oppimisen etu - kilpailukykyä muutoksessa*. Porvoo: WSOY.
- Pajares, M.F. 1992. Teachers' beliefs and educational research: cleaning up a messy contract. *Review of Educational research* 62(3), 307 - 332.
- Piri, R. 2001. *Suomen kieliohjelmapolitiikka. Kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Robinson, P. C. 1991. *ESP Today: A Practitioner's Guide*. London: Prentice Hall International.
- Rogers, J. 1989. *Adults learning*. Third edition. Avon: The Bath Press Ltd.

- Ruohotie, P. 1998. *Oppimalla osaamiseen ja menestykseen*. Helsinki: Edita.
- Sajavaara, A. 2000. *Virkamies ja vieraat kielet. Virkamiesten kielikoulutuksen arviointihankkeen loppuraportti*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielen- tutkimuksen keskus.
- Sartoneva, P. (toim.) 1998. *Vieraiden kielten osaaminen Suomessa - aikuisten kielitaidon arviointi*. Opetushallitus, arviointi 6/98. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sinkkonen, M. 1998. Kielitaidon tarvetutkimukset työelämässä. Teoksessa S. Takala & K. Sajavaara (toim.) *Kielikoulutus Suomessa*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielen- tutkimuksen keskus, 47 - 72.
- Stevens, P. 1988a. ESP After Twenty Years: A Re-Appraisal. Teoksessa M. L. Tickoo (toim.) *ESP: A State of Art*. Singapore: Seameo Regional language Centre, 1 - 13.
- Stevens, P. 1988b. The Learner and Teacher of ESP. Teoksessa D. Chamberlain & R. J. Baumgardner (toim.) *ESP in the Classroom: Practice and Evaluation*. ELT Documents: 128. Hong Kong: Modern English in association with British Council, 39 - 44.
- Suomi kansainvälistyy - kielten opetus vastaa haasteeseen*. 1997. Kieltenopetuksen ja koulutuksen kansainvälistymisen strategiaohjelma. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja 41.
- Takala, S. 1998. Taustaa aikuisten kielitaidolle. Teoksessa P. Sartoneva (toim.) *Vieraiden kielten osaaminen Suomessa*. Opetushallitus, arviointi 6/98. Helsinki: Yliopistopaino, 14 - 71.
- Tarone, E. & Yule, G. 1991. *Focus on Language Learner*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Tynjälä, P. 1999. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) *Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia*. Juva: WSOY, 160 - 179.
- Williams, M. & Burden, R. L. 1997. *Psychology for language teachers. A social constructivist approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yrjönsuuri, R. & Yrjönsuuri, Y. 1994. *Opiskelun merkitys*. Helsinki: Yliopistopaino.